

Căn bản tổ chức công ty : cổ đông, hội đồng quản trị và ban giám đốc

Võ Tả Hán (Singapore)

Một số bạn bè trong nước thường hay than phiền với tôi rằng hình thức tổ chức các công ty nước ngoài, và nhất là các chức vị của họ sao có vẻ rắc rối quá ! Vấn đề này thật ra cũng không phải đơn giản ngay cả đối với người nước ngoài. Đối với các bạn trong nước thì lại càng thấy phức tạp hơn có lẽ vì ba lý do chính sau đây :

1. Chưa rõ sự khác biệt về mục đích, vai trò và chức năng của ba thành phần : cổ đông, hội đồng quản trị và ban giám đốc.
2. Chưa rõ sự khác biệt giữa hai hệ thống Mỹ và châu Âu về các chức vị trong hội đồng quản trị và ban giám đốc.
3. Tiếng Việt chưa có đủ từ để dịch cho đúng nghĩa các chức vị này.

PHÂN BIỆT CỔ ĐÔNG, HỘI ĐỒNG QUẢN TRỊ VÀ BAN GIÁM ĐỐC

Lựa chọn một công ty để bỏ tiền vào đầu tư thì cũng chẳng khác gì lựa xe ô tô để người ta đưa mình đi Hà Nội. Khách trên xe (tương tự như các cổ đông trong một công ty) ai cũng muốn đến nơi (cùng muốn có lời) nhưng không biết đi hướng nào, lại cũng không biết lái xe, do đó họ bèn lựa một người làm đại diện chỉ đường (hội đồng quản trị). Người này đóng vai trò "cai" xe, sẽ đi tìm thuê một anh lái xe (ban giám đốc), thương thuyết trả một số lương để anh ta lái chiếc xe (công ty) chạy theo bản đồ và hướng mà người cai xe được khách ủy nhiệm đã vạch ra.

Đĩ nhiên là anh lái xe, qua kinh nghiệm lâu năm, có thể đề nghị một con đường đi khác nhưng dự kiến này (dự tính kế hoạch hoạt động thường niên) cũng như các đề nghị xin mua thêm đồ phụ tùng cho chiếc xe (luận chứng kinh tế kỹ thuật cho các dự án đầu tư) phải được người cai xe đại diện duyệt xét và phê chuẩn. Mục đích của anh lái xe là phải bảo trì chiếc xe và cứ theo đúng đường mà lái để đưa khách đến nơi bình yên.

Nếu để xe hư máy giữa đường hoặc bị tai nạn (công ty bị lỗ lã), hoặc bị cảnh sát phạt xe vì lái ẩu (vi phạm luật công ty), thì người cai xe (hội đồng quản trị) đại diện cho khách đi xe có thể sa thải người lái xe cũ (bãi nhiệm

ban giám đốc cũ) mà tìm người lái xe mới (đổi ban giám đốc mới). Nếu xe (công ty) vẫn cứ tiếp tục chạy dở (lỗ là liên tục), thì cũng có thể là người cai xe chỉ đường không đúng, chẳng hạn như thay vì chọn đường quốc lộ thì lại quyết định chọn một con đường tắt khác để chẳng may gặp cầu gãy hoặc khiến xe kẹt dưới ruộng (đưa công ty vào những dự án bị lỗ nặng). Trong trường hợp này, khách đi xe (cổ đông) có hai cách, hoặc họ đã thấy trước là mọi sự không ổn nên bỏ xe này đổi xe khác (bán cổ phần công ty này để mua cổ phần công ty khác), hoặc họ có thể họp tất cả các khách đi xe lại (triệu tập hội nghị cổ đông) để đổi người cai xe (thay hội đồng quản trị), và người cai xe mới sẽ tìm một người lái xe mới (thay ban giám đốc mới).

Tương tự như thí dụ lái xe trên đây, trong một công ty thì chức năng và vai trò của ba thành phần khách đi xe, cai xe và người lái xe kể trên sẽ như sau :

1. Cổ đông

Cổ đông là những người nắm phần hùn trong tổng số vốn của công ty, hay nói một cách khác, họ chính là những chủ nhân của công ty. Tuy vậy, họ chỉ có thể gây ảnh hưởng đến công ty qua những cuộc họp cổ đông, như kỳ họp đại hội thường niên (annual general meeting) mà trong đó các vấn đề quan trọng được đưa ra thảo luận và bỏ phiếu dựa trên tiêu chuẩn đa số phiếu. Muốn thay đổi đường lối hoạt động của công ty thì cách mà cổ đông thường dùng nhất là bỏ phiếu thay đổi các thành viên trong hội đồng quản trị, dựa trên các điều khoản đã được đề ra trong bản điều lệ tổ chức công ty (articles of association).

2. Hội đồng quản trị

Vai trò của các thành viên trong hội đồng quản trị (HĐQT) chỉ là đứng đại diện cho cổ đông. Họ được trả một số phí và ngoài ra thì tuyệt đối không được phép lợi dụng công ty để làm lợi riêng cho họ hoặc gia đình.

HĐQT có trách nhiệm lo cho công ty hoạt động và đạt kết quả tốt, theo những kế hoạch đã được vạch ra. HĐQT có nhiệm vụ chọn người làm tổng giám đốc để điều hành công việc hàng ngày của công ty, phê chuẩn các

dự toán thu chi (budgets) hàng năm, có vấn đề cho ban giám đốc về đường hướng phát triển, kỹ thuật, thị trường ... Ngoài ra, HĐQT không được can thiệp vào việc điều hành công việc hàng ngày của tổng giám đốc.

3. Ban giám đốc

Công việc quản lý, điều hành hàng ngày sẽ do các nhân viên ăn lương (salaried employees) đảm nhiệm. Tùy thuộc vào chức năng và tầm quan trọng, họ được sắp đặt vào một hệ thống tổ chức gồm nhiều tầng mà cao nhất là tổng giám đốc của công ty. Tổng giám đốc có quyền tổ chức bộ máy công ty, kể cả việc chọn các phó tổng giám đốc, với mục đích làm sao cho bộ máy làm việc một cách có hiệu quả cao nhất. Tổng giám đốc chịu trách nhiệm trực tiếp đối với HĐQT.

SỰ KHÁC BIỆT GIỮA HAI HỆ THỐNG MỸ VÀ CHÂU ÂU

1. Tổ chức công ty theo lối Mỹ

Trong cách tổ chức công ty theo lối Mỹ thì vấn đề chức vị tương đối được phân biệt rõ ràng :

Trong HĐQT (board of directors) gồm có nhiều thành viên (directors) và đứng đầu là chủ tịch HĐQT (chairman).

Trong thành phần quản lý công ty (management) thì cao nhất là tổng giám đốc (president), và dưới ông ta có các phó tổng giám đốc (vice president) phụ trách các ban ngành, và dưới nữa có các cấp giám đốc (manager)...

Trong một công ty lớn với nhiều nhân viên, người ta lại chia mỗi cấp ra làm nhiều cấp mang những chức vị khác nhau, thí dụ như :

President còn có thể được gọi là chief executive officer (gọi tắt là CEO).

Cấp vice president lại có thể được phân ra : executive vice president (EVP), senior vice president (SVP), vice president (VP), assistant vice president (AVP), first vice president, second vice president... Trong các công ty lớn người phụ trách về tài chính còn được gọi là chief financial officer (COO)...

Cấp manager trở xuống có thể chia ra làm : senior manager, manager, deputy manager, assistant manager, supervisor, officer, analyst... (Còn tiếp)